

Vammaisneuvosto 11.6.2026

Vastauksen antaminen vammaisneuvoston 4.12.2025 § 84 aloitteeseen hyvinvointialueen tekemistä yhdenvertaisista joukkoseulonnoista terveyspalveluissa

Valmistelijat ja lisätiedot (etunimi.sukunimi@luvn.fi):

Mustakari-Ilovuori Anu

Siikamäki Kirsti

Uimonen Tommi

Westergård Mikaela

Ahvenainen Jenni

Puolitaival Miika

Päätösehdotus

1. merkitä alla olevan vastauksen vammaisneuvoston aloitteeseen tiedoksi

Vastaus vammaisneuvoston aloitteeseen

Vammaisneuvosto on laatinut kattavan aloitteen koskien seulontatutkimusten toteutuksen yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä seuraavilla tarkastelualueilla:

1. Fyysinen esteettömyys
2. Tiedollinen ja kommunikoinnin esteettömyys
3. Taloudellinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus
4. Yhdenvertaisuus erityisryhmille
5. Organisatoriset ja henkilöstön osaamiseen liittyvät tekijät
6. Digitaalinen saavutettavuus
7. Mahdollisuus vaikuttaa ja antaa palautetta

Seulontojen taustaa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella järjestetään valtakunnallisen seulontaohjelman mukaisesti:

- rintasyöpäseulonta
- suolistosyövän seulonta
- kohdun kaulaosan syövän seulonta ja
- raskauden aikaiset seulonnat.

Seulonnat järjestetään ostopalveluna. Merkittävänä seulonnan palveluntuottajana on HUS Diagnostiikkakeskus, jossa tehdään kohdunkaulasyövän ja suolistosyövän diagnostiikka.

Rintasyöpäseulonnan palveluntuottajina ovat Arvo Terveys Oy ja Terveystalo. Näiden lisäksi järjestään silmänpohjakuvaukset

Lohjaa lukuun ottamatta kaikkien muiden kuntien osalta ostopalveluna, tuottajana on HUS Diagnostiikkakeskus ja Digifundus. Voimassa olevat sopimukset vaikuttavat tehtäviin palveluihin. Raskauden aikaiset seulonnat toteutetaan HUSin toimesta järjestämissopimuksen mukaisesti.

Yhteenveto

Vammaisneuvosto kiinnittää aloitteessaan huomiota seulontapalvelujen tärkeisiin esteettömyyttä, yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta koskeviin asioihin. Seulontapalvelut ovat Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ostettavaa palvelua ja siten tällä hetkellä toiminta perustuu voimassa oleviin sopimuksiin. Seulontapalvelut ovat suunniteltua, ajanvaraukseen perustuvaa kiireetöntä palvelua ja ne eivät täytä lähipalvelun kriteereitä.

Kaikissa seulonnoissa osallistuminen on järjestelmällisesti korkeampaa pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa kaupungeissa. Suolistosyöpäseulonnassa miesten osallistuminen on selvästi naisia alhaisempaa.

Sikiöseulontoihin osallistuvat kokemuksen perusteella lähes kaikki odottavat äidit, joille seula soveltuu.

Palveluntuottajilta saatujen vastausten, sopimusten ja käsityksemme mukaan terveydenhuolto- ja neuvolapalveluissa pyritään huomioimaan asiakkaan yksilölliset tarpeet. Tiloihin, teknisiin ratkaisuihin tai myös yksittäisen asiakaspalveluhenkilöstön osaamiseen voi liittyä puutteita. Yksilöllisten tarpeiden huomioimista edesauttaa, mikäli asiakas on etukäteen yhteydessä palveluntuottajaan. Esimerkiksi HUSin laboratoriotilat ovat pääosin esteettömiä, mutta tarvittaessa asiakas ohjataan erityisyksikköön näytteenottoa varten. Erityisyksiköstä löytyvät tarvittavat apuvälineistöt ja henkilöstön osaaminen välineistön käyttöön.

Palvelujen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen voidaan vaikuttaa myös asiakkaan ja ammattilaisen vuorovaikutuksessa tapahtuvalla palveluprosessilla, asiakkaiden osallistamisella ja asiakaspalautteen hyödyntämisellä palvelujen kehittämisessä. Esteettömät ja saavutettavat ratkaisut ovat usein eduksi ja sopivat kaikille käyttäjille.

-verkkosivulla julkaistiin 20.4.2026 uutinen uudesta sähköpostiosoitteesta (esteeton@luvn.fi), jota kautta asiakkaillamme on mahdollisuus antaa palautetta palveluistamme esteettömyyteen liittyen.

Seulontahankintojen valmistelussa ja seulontasopimusten tekemisessä otamme jatkossa aiempaa paremmin huomioon esteettömyyteen, yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen liittyviä asioita.

Käsittely

Päätös

Selostus

Hyvinvointialuelain (611/2021) 32 §:n mukaan vaikuttamistoimielimille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vaikuttamistoimielin arvioi olevan merkitystä lasten ja nuorten, ikääntyneen väestön tai vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta, ja vaikuttamistoimielimet tulee ottaa mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen hyvinvointialueella.

Hyvinvointialueen hallintosäännön 83 §:n mukaan vaikuttamistoimielimellä on oikeus tehdä aloitteita hyvinvointialueen toimintaa koskevissa asioissa.

Sen viranomaisen, jonka käsiteltäväksi aloite kuuluu, on ilmoitettava aloitteen tekijälle kuu- kauden kuluessa aloitteen tekemisestä sen arvioitu käsittelyaika ja keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.

Liitteet

Oheismateriaali

- Vammaisneuvoston aloite seulontatutkimusten toteutuksen yhdenvertaisuudesta ja esteettömyydestä
- HUSin kommentit vammaisneuvoston aloitteeseen
- Oheismateriaali. Terveystalon vastaukset vammaisneuvoston aloitteeseen

Tiedoksi

Täytäntöönpano

Päätöshistoria

Vammaisneuvosto 04.12.2025 § 84

Valmistelijat ja lisätiedot (etunimi.sukunimi@luvn.fi):

Päätösehdotus

Vammaisneuvosto päättää hyväksyä aloitteen esityksen mukaisesti ja lähettää aloitteen vastuussa olevan viranhaltijan valmisteltavaksi.

Käsittely

Jäsen Penttilä esitti, että kappaleen 2 ensimmäistä kohtaa muutetaan seuraavasti: "Selkeä, ymmärrettävä tieto: kutsukirjeet ja ohjeet selkokielellä, helppolukuisessa ja saavutettavassa muodossa." Esitystä kannatettu yksimielisesti.

Jäsen Penttiä esitti, että Kappaleen 5 ensimmäistä kohtaa muutetaan seuraavasti: "Koulutettu henkilökunta: ymmärrys esteettömyydestä, saavutettavuudesta, inklusiivisesta viestinnästä ja kulttuurisesta sensitiivisyydestä." Esitystä kannatettu yksimielisesti.

Päätös

Vammaisneuvoston päätti esittää aloitteeksi seuraavaa:

ALOITE SEULONTATUTKIMUSTEN TOTEUTUKSEN YHDENVERTAISUUDESTA JA ESTEETTÖMYYDESTÄ

Hyvinvointialueeltamme on kantautunut huolestuneita tietoja seulontatutkimusten keskittymisestä ja esteellisissä paikoissa toteuttamisesta. Jopa aluevaltuutetut ovat tehneet aloitteen yhdenvertaisuuden puolesta seulontojen toteutuksessa. Vammaisneuvosto on huolissaan myös siitä, että tutkimuksia tehdään mobiili mammografiayksiköissä, joihin kaikilla ei ole mahdollista päästä ja paikoissa, joissa on fyysisiä esteitä tai jonotus tapahtuu ulkotiloissa. Mikäli näiden tutkimusten vuoksi joutuu matkustamaan toiselle paikkakunnalle, täytyy huomioida myös se, että osa ihmisistä ei voi käyttää joukkoliikennettä ja Kela-kyytien käyttö niihin ei ole mahdollista.

Viime aikoina on saatu lukea siitä, että alueellamme seulontatutkimuksiin on osallistuttu muuta maata vähemmän. Koska ennaltaehkäisy on aina edullisempaa kuin sairauksien hoito, on mielestämme ensiarvoisen tärkeää poistaa esteet, jotka voivat estää seulontoihin osallistumisen.

Jotta seulontatutkimukset (kuten syöpäseulonnat, raskaudenaikaiset seulonnat tai muut ennaltaehkäisevät

tutkimukset) olisivat esteettömiä ja yhdenvertaisia, on huomioitava useita fyysisiä, tiedollisia, kielellisiä, sosiaalisia ja organisatorisia tekijöitä. Alla on koottu keskeisimmät näkökulmat, jotka täytyy huomioida seulontatutkimuksia järjestettäessä.

1. Fyysinen esteettömyys

- Saavutettavat tilat: sisäänkäynnit ilman portaita, luiskat, leveät oviaukot, esteettömät wc-tilat.
- Esteetön liikkuminen: riittävästi tilaa pyörätuolille ja rollaattorille, esteettömät pukuhuoneet.
- Saatavilla oleva apuvälineistö: siirtolaitteet, säädettävät tutkimuspöydät erilaisille kehoille ja toimintakyvyille.
- Esteetön kulkureitti ja paikoitus: selkeä opastus, esteettömät parkkipaikat lähellä sisäänkäyntiä.

2. Tiedollinen ja kommunikoinnin esteettömyys

- Selkeä, ymmärrettävä tieto: kutsukirjeet ja ohjeet selkokielellä, helppolukuisessa ja saavutettavassa muodossa.
- Monikanavainen viestintä: mahdollisuus saada tieto paperilla, sähköisesti, puhelimitse tai videolla.
- Kielivalikoima: ohjeet eri kielillä sekä tulkkauspalvelujen saatavuus (esim. viittomakieli, vieraat kielet).
- Kuvallinen ja videoitu ohjaus: erityisesti henkilöille, joilla on lukivaikeuksia tai kognitiivisia haasteita.
- Mahdollisuus kysyä etukäteen: avoin yhteys palveluun, jossa voi selvittää esteettömyysjärjestelyt.

3. Taloudellinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus

- Maksuttomuus tai kohtuullinen hinta: kustannusten ei tule muodostaa estettä osallistumiselle.
- korvattavat matkakulut tai lähipalvelut: etenkin haja-asutusalueilla ja henkilöille, joilla ei ole autoa ja joutuvat käyttämään taksia
- Ajanvarauksen joustavuus: ilta- ja viikonloppuaikoja, mahdollisuus muuttaa aikaa ilman sanktiota.
- Saattajan tai avustajan tarve: selkeä ohjeistus siitä, että oma avustaja voi osallistua.

4. Yhdenvertaisuus erityisryhmille

- Henkilöt, joilla on aistivamma: induktiosilmukat, viittomakielentulkkaus, visuaaliset ohjeet. Tutkimustulosten toimittamisessa huomioitava tapa, jolla tieto annetaan henkilölle itselleen.
- Kognitiivisia haasteita omaavat: selkeä rakenne, rauhallinen ympäristö, lisäaika tutkimukseen.
- Mielen terveyden haasteet: sensitiivinen kohtaaminen, rauhoittava ohjaus ja mahdollisuus tukeen.

- Ikääntyneet: apua ajanvarauksessa, kuljetuspalvelujen yhteys, ymmärrettävä tieto.
- Monikulttuuriset ja kielivähemmistöt: kulttuurisensitiivinen ohjaus ja tulkkaus.
- Trans- ja intersukupuoliset henkilöt: sukupuolisensitiivinen kohtaaminen, oikeat henkilötiedot ja huomio tutkimuksen soveltuvuudesta (esim. eturauhas- tai kohdunkaulaseulonta).

5. Organisatoriset ja henkilöstön osaamiseen liittyvät tekijät

- ”Koulutettu henkilökunta: ymmärrys esteettömyydestä, saavutettavuudesta, inklusiivisesta viestinnästä ja kulttuurisesta sensitiivisyydestä.”
- Yksilöllinen kohtaaminen: ihmistä ei saa leimata tai ohittaa toimintakyvyn, taustan tai identiteetin perusteella.
- Tietosuojan ja yksityisyyden varmistaminen: erityisesti avustajien, tulkkien tai apuvälineiden kanssa asioidessa.
- Prosessien selkeys: yksiselitteinen kulku kutsusta tutkimukseen ja tuloksista jatkohoitoon.

6. Digitaalinen saavutettavuus

- Esteettömät verkkopalvelut: WCAG-ohjeiden mukainen varaus- ja informaatiojärjestelmä.
 - Mahdollisuus asioida ilman digiosaamista: puhelinpalvelu tai vaihtoehtoinen ajanvaraus.
 - Ruudunlukuystävälliset dokumentit ja kontrastit.
- Tutkimustulokset on lähetettävä digisaavutettavalla tavalla suoraan asiakkaalle, jotta hän saa itse tiedon suoraan eikä tarvita välikäsiä.

7. Mahdollisuus vaikuttaa ja antaa palautetta

- Helppokäyttöinen palautejärjestelmä: myös henkilöille, jotka tarvitsevat tulkkia tai apua.
- Palautteen pohjalta tehtävät korjaukset: avoin, läpinäkyvä parantamisen prosessi.

Vammaisneuvosto on mielellään mukana, kun suunnitellaan seulontatutkimusten toteuttamista hyvinvointialueella ja annamme oman asiantuntemuksemme käyttöön.

Selostus

Hyvinvointialueen hallintosäännön 83 §:n mukaan vaikuttamistoimielimellä on oikeus tehdä aloitteita hyvinvointialueen toimintaa koskevissa asioissa.

Sen viranomaisen, jonka käsiteltäväksi aloite kuuluu, on ilmoitettava aloitteen tekijälle kuukauden kuluessa aloitteen

tekemisestä sen arvioitu käsittelyaika ja keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä.

Vammaisneuvoston esittää aloitteeksi seuraavaa:

ALOITE SEULONTATUTKIMUSTEN TOTEUTUKSEN YHDENVERTAISUUDESTA JA ESTEETTÖMYYDESTÄ

Hyvinvointialueeltamme on kantautunut huolestuneita tietoja seulontatutkimusten keskittymisestä ja esteellisissä paikoissa toteuttamisesta. Jopa aluevaltuutetut ovat tehneet aloitteen yhdenvertaisuuden puolesta seulontojen toteutuksessa. Vammaisneuvosto on huolissaan myös siitä, että tutkimuksia tehdään mobiili mammografiayksiköissä, joihin kaikilla ei ole mahdollista päästä ja paikoissa, joissa on fyysisiä esteitä tai jonotus tapahtuu ulkotiloissa. Mikäli näiden tutkimusten vuoksi joutuu matkustamaan toiselle paikkakunnalle, täytyy huomioida myös se, että osa ihmisistä ei voi käyttää joukkoliikennettä ja Kela-kyytien käyttö niihin ei ole mahdollista.

Viime aikoina on saatu lukea siitä, että alueellamme seulontatutkimuksiin on osallistuttu muuta maata vähemmän. Koska ennaltaehkäisy on aina edullisempaa kuin sairauksien hoito, on mielestämme ensiarvoisen tärkeää poistaa esteet, jotka voivat estää seulontoihin osallistumisen.

Jotta seulontatutkimukset (kuten syöpäseulonnat, raskaudenaikaiset seulonnat tai muut ennaltaehkäisevät tutkimukset) olisivat esteettömiä ja yhdenvertaisia, on huomioitava useita fyysisiä, tiedollisia, kielellisiä, sosiaalisia ja organisatorisia tekijöitä. Alla on koottu keskeisimmät näkökulmat, jotka täytyy huomioida seulontatutkimuksia järjestettäessä.

1. Fyysinen esteettömyys

- Saavutettavat tilat: sisäänkäynnit ilman portaita, luiskat, leveät oviaukot, esteettömät wc-tilat.
- Esteetön liikkuminen: riittävästi tilaa pyörätuolille ja rollaattorille, esteettömät pukuhuoneet.
- Saatavilla oleva apuvälineistö: siirtolaitteet, säädettävät tutkimuspöydät erilaisille kehoille ja toimintakyvyille.
- Esteetön kulkureitti ja paikoitus: selkeä opastus, esteettömät parkkipaikat lähellä sisäänkäyntiä.

2. Tiedollinen ja kommunikoinnin esteettömyys

- Selkeä, ymmärrettävä tieto: kutsukirjeet ja ohjeet selkokielellä, helppolukuisessa ja saavutettavassa muodossa.
- Monikanavainen viestintä: mahdollisuus saada tieto paperilla, sähköisesti, puhelimitse tai videolla.

- Kielivalikoima: ohjeet eri kielillä sekä tulkkauspalvelujen saatavuus (esim. viittomakieli, vieraat kielet).
- Kuvallinen ja videoitu ohjaus: erityisesti henkilöille, joilla on lukivaikeuksia tai kognitiivisia haasteita.
- Mahdollisuus kysyä etukäteen: avoin yhteys palveluun, jossa voi selvittää esteettömyysjärjestelyt.

3. Taloudellinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus

- Maksuttomuus tai kohtuullinen hinta: kustannusten ei tule muodostaa estettä osallistumiselle.
- korvattavat matkakulut tai lähipalvelut: etenkin haja-asutusalueilla ja henkilöille, joilla ei ole autoa ja joutuvat käyttämään taksia
- Ajanvarauksen joustavuus: ilta- ja viikonloppuaikoja, mahdollisuus muuttaa aikaa ilman sanktiota.
- Saattajan tai avustajan tarve: selkeä ohjeistus siitä, että oma avustaja voi osallistua.

4. Yhdenvertaisuus erityisryhmille

- Henkilöt, joilla on aistivamma: induktiosilmukat, viittomakielentulkkaus, visuaaliset ohjeet. Tutkimustulosten toimittamisessa huomioitava tapa, jolla tieto annetaan henkilölle itselleen.
- Kognitiivisia haasteita omaavat: selkeä rakenne, rauhallinen ympäristö, lisäaika tutkimukseen.
- Mielen terveyden haasteet: sensitiivinen kohtaaminen, rauhoittava ohjaus ja mahdollisuus tukeen.
- Ikääntyneet: apua ajanvarauksessa, kuljetuspalvelujen yhteys, ymmärrettävä tieto.
- Monikulttuuriset ja kielivähemmistöt: kulttuurisensitiivinen ohjaus ja tulkkaus.
- Trans- ja intersukupuoliset henkilöt: sukupuolisensitiivinen kohtaaminen, oikeat henkilötiedot ja huomio tutkimuksen soveltuvuudesta (esim. eturauhas- tai kohdunkaulaseulonta).

5. Organisatoriset ja henkilöstön osaamiseen liittyvät tekijät

- Koulutettu henkilökunta: ymmärrys esteettömyydestä, inklusiivisesta viestinnästä ja kulttuurisesta sensitiivisyydestä.
- Yksilöllinen kohtaaminen: ihmistä ei saa leimata tai ohittaa toimintakyvyn, taustan tai identiteetin perusteella.
- Tietosuoja ja yksityisyyden varmistaminen: erityisesti avustajien, tulkkien tai apuvälineiden kanssa asioidessa.
- Prosessien selkeys: yksiselitteinen kulku kutsusta tutkimukseen ja tuloksista jatkohoitoon.

6. Digitaalinen saavutettavuus

- Esteettömät verkkopalvelut: WCAG-ohjeiden mukainen varaus- ja informaatiojärjestelmä.
- Mahdollisuus asioida ilman digiosaamista: puhelinpalvelu tai vaihtoehtoinen ajanvaraus.
- Ruudunlukuystävälliset dokumentit ja kontrastit. Tutkimustulokset on lähetettävä digisaavutettavalla tavalla suoraan asiakkaalle, jotta hän saa itse tiedon suoraan eikä tarvita välikäsiä.

7. Mahdollisuus vaikuttaa ja antaa palautetta

- Helppokäyttöinen palautejärjestelmä: myös henkilöille, jotka tarvitsevat tulkkia tai apua.
- Palautteen pohjalta tehtävät korjaukset: avoin, läpinäkyvä parantamisen prosessi.

Vammaisneuvosto on mielellään mukana, kun suunnitellaan seulontatutkimusten toteuttamista hyvinvointialueella ja annamme oman asiantuntemuksemme käyttöön.

Liitteet

Oheismateriaali

Tiedoksi

Täytäntöönpano

Päätöshistoria